

Матвєєва Ольга Олександрівна,

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
вул. Валентинівська, 2, м. Харків, 61000

ORCID id 0000-0003-0663-7726

ДІАГНОСТИКА КОМПЕТЕНЦІЙ У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

У статті проаналізовано зарубіжний досвід застосування інструментарію для діагностування компетенцій у країнах Євросоюзу (Федеративна Республіка Німеччина, Австрія, Швейцарія) та США. Виявлено сутність спільних підходів до розробки та впровадження діагностичного інструментарію у підготовку майбутніх учителів музики: основою розробки діагностичних засобів є галузевий стандарт, що реалізує компетентнісний підхід та комплекс ключових компетенцій; додаткові компетенції висвітлюють специфіку підготовки бакалавра, його спеціалізацію; розробкою діагностичного інструментарію займаються міністерства, інститути та лабораторії педагогічного та психологічного спрямування. З'ясовано, що в Україні відсутність галузевого стандарту на компетентнісній основі гальмує розробку і впровадження діагностичного інструментарію. Запропоновано авторське термінологічне визначення загальнопрофесійних та спеціалізовано-професійних компетенцій учителя музичного мистецтва, а також інструментарій педагогічної діагностики для визначення результатів освітньої діяльності майбутніх фахівців.

Ключові слова: діагностика компетенцій учителів музики, компетенції вчителів музики, учителі музики.

Матвеева О.А.

**Диагностика компетенций в образовании в сфере искусства:
зарубежный и украинский опыт**

В статье проанализирован зарубежный опыт использования инструментария для диагностирования компетенций в странах Евросоюза (Федеративная Республика Германия, Австрия, Швейцария) и США. Выявлена суть общих подходов к разработке и внедрению диагностического инструментария в подготовку будущих учителей музыки: основой разработки новых диагностических средств является отраслевой стандарт, реализующий компетентностный подход и комплекс ключевых компетенций; дополнительные компетенции характеризуют специфику подготовки бакалавра, его специализацию; разработкой диагностического инструментария занимаются министерства, институты и лаборатории педагогической и психологической направленности. Выяснено, что в Украине отсутствие отраслевого стандарта на компетентностной основе тормозит разработку и внедрение диагностического инструментария. Предложено авторское терминологическое определение общепрофессиональных и специализированно-профессиональных компетенций учителя музыки, а также инструментарий педагогической диагностики для определения результатов образовательной деятельности будущих специалистов.

Ключевые слова: диагностика компетенций учителей музыки, компетенции учителей музыки, учителя музыки.

Matveeva O.O.

**Competence development diagnostics in the process of music teachers training:
European Union states and Ukraine experience**

The article deals with the analysis of tools used for competence development diagnostics in the European Union states (Federal Republic of Germany, Austria, Switzerland), the USA and Ukraine. The common approaches to the development and implementation of diagnostic tools in the process of music teachers training are determined: the competence-oriented educational standards and a complex of key competencies served as the basis for the diagnostic tools development; the development of diagnostic

tools is carried out by Ministries, institutes and pedagogical and psychological laboratories; it is asserted that to provide education of high quality both psychological and pedagogical diagnostics are to be carried out. The author's interpretation of terms used to define Musical Arts teachers' general professional and specialized professional competencies and diagnostic tools providing for determining future specialists' quality of education is offered.

Key words: *music teachers' competence diagnostics, music teachers' competencies, music teachers.*

© Матвеева О.О., 2017

Вступ. У країнах Європейського Союзу спостерігаються такі тенденції щодо підготовки майбутніх учителів музики: спрямування освітніх систем, згідно з Болонською декларацією, до єдиного простору вищої мистецької освіти; посилення інтегративних зв'язків; реалізація трьох рівнів вищої освіти (бакалавр, магістр, доктор) за кредитно-модульною системою; збереження та підвищення якості освітніх послуг; розробка та виконання вимог нових професійних стандартів на основі компетентнісного підходу; орієнтація в підготовці майбутніх учителів музики на вимоги сучасної школи; розробка та впровадження діагностичних засобів для оцінювання того, чи є достатніми знання й навички, якими володіє вчитель початкової і середньої школи у галузі музики.

Огляд літератури, концептуальних рамок, гіпотез тощо. В Україні в останні роки була прийнята низка документів щодо регулювання освітньої політики. Зокрема, затверджено Національну рамку кваліфікацій (НРК), що є системним і структурованим за компетентностями описом кваліфікаційних рівнів, прийнято Методичні рекомендації з розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти (компетентнісний підхід) Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України [4], де надано нормативно-методичне положення з розроблення засобів діагностики якості вищої освіти та встановлено інформаційну базу, на основі якої формуються засоби об'єктивного контролю рівня професійної підготовки студентів, технологію конструювання стандартизованих засобів об'єктивного контролю, технологію використання стандартизованих засобів.

Українськими дослідниками розроблено різні методи й методики діагностування, що застосовуються в освітньому процесі університетів на факультетах мистецького спрямування. У докторських дисертаціях у галузі музично-педагогічної освіти (К. Завалко, О. Отич, І. Полубояринова, Т. Смирнова та ін.) використовується комплекс психолого-педагогічних методик діагностування для визначення рівня якості процесу або властивості (якості), що підлягає формуванню, а також досліджуються та визначаються об'єкти діагностування, компетенції/компетентності. У дослідженнях представлено широкий спектр діагностичних методів: різні форми опитування (бесіди,

інтерв'ю, анкетування, спостереження — пряме, опосередковане, включене), аналіз великої кількості й різноманітності продуктів діяльності студентів, що вказує на широке застосування малоформалізованих методів, а також метод експертного оцінювання та тестування за допомогою стандартизованих психологічних і педагогічних методик як найбільш об'єктивних методів отримання інформації. Але відсутність стандартизованих методик оцінювання результатів освітньої діяльності майбутніх фахівців спонукала нас звернутися до аналізу вирішення означеної проблеми за кордоном.

Мета статті — здійснити теоретичний аналіз підходів до діагностування компетенцій у мистецькій освіті країн Євросоюзу, США та України.

Результати дослідження та обговорення. Тенденція до підвищення якості освіти в університетах знаходить відображення у прагненні стандартизації освітніх вимог, встановленні етапності навчання, формуванні змісту освіти, формах і методах навчання, впровадженні компетентнісної моделі підготовки майбутніх фахівців [2, 67]. Кожній країні притаманна своя специфіка у сфері вищої освіти, яка ґрунтується на виконанні вимог державних стандартів, розроблених на основі компетентнісного підходу та відповідних засобів діагностування результатів освітньої діяльності студентів.

У дослідженнях австрійських науковців не існує єдиного підходу до визначення поняття «компетенція», але є два описи цієї дефініції, які вважаються особливо важливими та практико-орієнтованими. Згідно з першим визначенням, компетенція складається з когнітивних здатностей і навичок, необхідних для вирішення різних проблем, та містить мотивацію, вольову й соціальну готовність до їх використання [11, 4–3]. Відповідно до другого, це поняття складається з особистих компетенцій (здатності до рефлексії, організації розвитку власних навичок), професійних і методичних компетенцій, навичок соціальної комунікації (уміння працювати в команді), навичок пов'язаних із здійсненням спільної діяльності, самоорганізації для досягнення мети [8, 7]. Найбільш використовуваним методом діагностики у сфері шкільного психологічного консультування є діагностування навичок, особливостей і здібностей особистості шляхом оцінки

її інтересів і потреб з використанням стандартизованих тестів. У сфері навчання основна увага приділяється самооцінці, зовнішній оцінці, зворотному зв'язку між вчителем та учнями. За результатами діагностування учитель складає диференційований звіт про виконання програми навчання й виставляє підсумкові оцінки, визначає прогрес у навчанні, оцінює позакласні навички, такі як робота у команді, уміння уникати конфліктів тощо.

У дослідженнях швейцарських науковців також немає однозначного підходу до визначення поняття «компетенція». Воно розглядається широко і неоднозначно й за своєю суттю є підтверженою здатністю особистості поєднувати знання й навички для того, щоб здійснювати ефективні моделі поведінки й досягати очікуваних результатів у професійній галузі. Дослідники до компетенції відносять технічні й академічні знання, загальні когнітивні здібності (прийоми мисленнєвої діяльності та вирішення проблем) і особистісні якості (саморегуляцію, стресовитривалість, навички інтерпретації). Розробкою діагностичного інструментарію займаються такі організації й установи: Швейцарський федеральний інститут професійної освіти й навчання (Swiss Federal Institute for Vocational Education and Training); лабораторія розвиваючого консультування й психології Університету Лозанни (Laboratory of developmental, Counseling and Intervention Psychology); Школа прикладної психології, Цюрих (School of Applied psychology) та ін. [7].

У дослідженнях науковців Федеративної Республіки Німеччина поняття «компетенція» включає навички, здатності, якості, які дають змогу успішно й ефективно вирішувати комплекс ситуацій [6, 13]. Для діагностування визначено чотири напрями, що характеризують цю дефініцію: знання та експертиза, методологічні навички, комунікативні навички, соціальні компетенції. Новий інструментарій у галузі діагностики компетенцій розробляють такі організації: Міністерство освіти й наукових досліджень (The Ministry of Education and research), Федеральний інститут професійної освіти й навчання (Federal Institute for Vocational Education and Training), Німецький інститут міжнародних педагогічних досліджень (German Institute for Adult education) [7]. В освітній практиці використовуються різні діагностичні методи, проте основними є тестування та експертиза.

Стислий теоретичний огляд підходів до діагностування компетенцій у країнах Євросоюзу дає підстави зробити висновок про те, що науковці поділяють компетенції на професійні та особистісні; обов'язковими складовими поняття «компетенція» є професійні знання та навички, також до неї відносять психологічні особливості

особистості (волю, здібності, особистісні якості). Питаннями діагностування компетенцій займаються міністерства, інститути та лабораторії педагогічного та психологічного спрямування, агенції з освіти; для успішного навчання проводиться діагностування психологічних особливостей учнів, визначаються результати навчання; застосовується широкий спектр методів залежно від мети проведення діагностування.

У США кожний навчальний заклад має свою освітню програму, що відображає вимоги законодавчих органів, агентств із акредитацій, самих коледжів та університетів, традиції факультетів музичної освіти. Головною метою професійної підготовки майбутніх учителів музики є засвоєння змісту музичних дисциплін.

Музичній освіті США, де здійснюється професійна підготовка майбутніх учителів, притаманна поліструктурність освітніх закладів та поліпрограменість навчання. Загальними для всіх закладів є професійні ступені бакалавра [9]: бакалавр музики з музичної теорії, бакалавр музики з музичної історії й літератури, бакалавр музики з педагогіки, бакалавр у галузі музичної освіти тощо. Для кожного ступеня визначено стандарт, рекомендації до складання навчального плану й ключові компетенції. Засоби діагностики розробляють агентства з освіти.

Стандарти для ступеня «бакалавр» є обов'язковими і охоплюють такі знання та вміння майбутніх фахівців: 1) знання щодо музичного сприйняття й виконавства; 2) уміння співати й грати на музичному інструменті; 3) знання теорії музики; 4) уміння читати з листка й імпровізувати; 5) знання з історії музики; 6) знання щодо оцінювання музичних творів і спектаклів; 7) уміння планувати і здійснювати ефективне керівництво музичними колективами; 8) уміння застосовувати відповідні стратегії керівництва дисципліною у класі; 9) уміння оцінювати учня й використовувати ці результати під час розробки інструкцій для сприяння його прогресу у навчанні тощо.

Оскільки професія шкільного вчителя музики охоплює широкий діапазон традиційних і експериментальних цілей, підходів, змісту й методів, кожна установа обирає ту спеціалізацію, яку вона може запропонувати. Таким чином, до основних компетенцій додаються й інші, як-от: музичний керівник, аранжування; а також спеціалізації — загальна музика, вокал і хорова музика, інструментальна музика. Наприклад, бакалавр з музичної освіти додатково повинен володіти такими компетенціями:

1) особиста відданість музичному мистецтву, розуміння значення музики як елементу цивілізації, здатність до артистичного й інтелектуального розвитку студентів, виконання професійних обов'язків;

2) здатність до формування у студентів розуміння музики як форми мистецтва, засобу комунікації, частини інтелектуальної й культурної спадщини;

3) здатність надихати і збуджувати увагу студентів, формувати повагу до музики й бажання здобувати музичні знання, брати участь у музичних подіях тощо [9, 154].

Перевірка засвоєння програми з підготовки бакалавра у галузі музичної освіти відбувається методом тестування. Розглянемо компетенції та тести з експертизи знань та умінь майбутніх учителів музики Агенції з освіти Техасу [10]. Тести призначені для оцінки того, чи є достатніми знання й навички, які повинен мати учитель початкового рівня у галузі музики в державних школах Техасу.

Зміст, що охоплює тест, сформовано у широких галузях контенту, що має назву *домен*. Їх п'ять: знання та аналіз музичних творів (I, III, V–VI стандарти), теорія музики і композиція (I, III, IV, VI), історія музики та культури (V), виконання музики в класі (I–II, V–VII, IX–X), музична освіта (V, VII–IX). Зміст кожного домену додатково визначається набором компетенцій, а кожна компетенція складається із двох частин:

— загальна компетенція, яка в цілому визначає те, що вихователь початкового рівня у цій галузі в державних школах Техасу повинен знати й уміти;

— конкретизуючі компетенції, що описують більш докладно знання й навички, призначені для тестування [10, 14].

Зміст тестів ретельно відібраний для приведення у відповідність зі знаннями, необхідними для початку кар'єри вчителя музики. У більшості тестів майбутні фахівці мають продемонструвати не тільки знання фактичної інформації, але й уміння критично її осмислювати, уважно аналізувати й порівнювати з іншою та виносити своє судження. Оцінка визначається за кількістю запитань, на які обрані правильні відповіді.

Деякі питання мають вступну інформацію, як-от схема або картка, також можуть містити аудіо- й відеоматеріали, інтерактивні завдання. Вони використовуються для оцінки знань і навичок, які виходять за межі того, що можна оцінити за допомогою стандартних тестів з вибором однієї відповіді з кількох варіантів. У деяких випадках необхідно обрати всі правильні відповіді, в інших — дати свою відповідь. Час виконання тесту становить 5 годин, кількість запитань — 100 з декількома варіантами відповідей; формат — комп'ютерний тест.

Наприклад, тест з перевірки знань та умінь бакалавра у галузі музичної теорії (домен «теорія музики і композиція», компетенція 004: учитель уміє читати, писати й інтерпретувати стандартні музичні позначення) містить такі завдання: прослухайте стимульний матеріал (уривок із квінтету

Моцарта К. 452). Перше питання на перевірку знань з музики:

1. Який інтервал звучить між фаготом і кларнетом в 7 такті?

- a) Мала секста;
- b) мала септима;
- c) мала секунда;
- d) зменшена квінта.

Компетенція 005: учитель розуміє методи та прийоми музичної композиції й імпровізації, знає, як організувати музику для конкретних цілей та виступів.

2. Які з наведених інструментів здатні відтворювати звучання так, що можуть звучати у тій самій октаві, що і фагот?

- a) Скрипка;
- b) флейта;
- c) ксилофон;
- d) альт-саксофон [10].

Тест з перевірки знань та умінь бакалавра у галузі музичної освіти (домен № 5 «музична освіта», компетенція 012: учитель знає, як сформувати навички самонавчання, за рахунок яких учні розширюють свої музичні знання й навички) містить такі питання:

I. Під час підготовки до конкурсу ансамблів учитель середньої школи проводить репетиції концертної програми. Які з наведених нижче завдань найкраще допоможуть учням забезпечити конструктивний зворотний зв'язок один з одним і сприятимуть поліпшенню виконання творів?

1. Надати студентам перелік запитань, у яких йдеться про особливості виконання музичних творів (наприклад, якість звучання, артикуляцію, динаміку, фразування), а потім запропонувати оцінити кожне виконання, його позитивні риси або недоліки.

2. Запропонувати заповнити форму для кожного виконання твору й визначити найбільш вдалі фрагменти, а потім подати конкретні пропозиції щодо того, як поліпшити загальну якість роботи.

3. Запропонувати написати коментарі, в яких порівняти виступи поточного тижня з попередніми, а потім прокоментувати виконання кожного студента.

4. Запропонувати ранжувати всі виступи від найкращого до найслабшого, а також визначити ранг усіх учасників ансамблю з коротким обґрунтуванням.

II. Учитель середньої школи працює з двома учнями, які люблять музику і прагнуть працювати у музичній галузі, що пов'язана з медициною й правом. Які з наведених нижче напрямів кар'єри є найбільш перспективними для рекомендацій вчителем?

1. Програмне забезпечення для програмування й запису музики.

2. Музична терапія.

3. Організація концертів і редагування музики.

Стислий огляд стандартів, компетенцій, що їх деталізують, та тестів з експертизи знань та умінь майбутніх учителів музики Агенції з освіти Техасу дає можливість зробити висновок про цілісність усієї системи підготовки майбутніх учителів музики, де зміст освіти відповідає запитам суспільства, оскільки затребуваними є бакалаври у галузі музичної теорії, музичної історії й літератури, педагогіки, музичної освіти тощо. Для практичної реалізації професійних обов'язків бакалаврів зміст освіти регламентований стандартами та уточнений основними та конкретизуючими компетенціями, які висвітлюють специфіку підготовки бакалавра, його спеціалізацію. Зміст тестів ретельно опрацьований та приведений у відповідність до знань та вмінь, необхідних для вчителя музики. Також можна сказати, що поняття «компетенція» передбачає знання та розуміння понять, законів, проблем музики, демонстрацію умінь. Стандарти, компетенції та тести спрямовані на визначення сформованості професійних компетенцій, питання соціальних компетенцій у цих тестах не розглядаються. Поліструктурність освітніх закладів та поліпрограмістність навчання характеризує особливості підготовки учителів музики у різних штатах.

В Україні діяльність з розробки галузевого стандарту вищої освіти у галузі музичного мистецтва на компетентнісній основі ще триває. Згідно з «Методичними рекомендаціями з розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти (компетентнісний підхід)», якість підготовки випускника вищої школи має відповідати вимогам галузевого стандарту, що визначається за допомогою соціально-особистісних (КСО), загальнонаукових (КЗН), інструментальних (КІ) та професійних компетенцій (загальнопрофесійних та спеціалізовано-професійних). Соціально-особистісні, загальнонаукові та інструментальні компетенції є визначеними, професійні компетенції визначаються відповідно до фаху та освітньо-кваліфікаційного рівня.

Аналіз інструментальних і загальнонаукових компетенцій дає підстави для висновку про те, що вони спрямовані на отримання системи знань і формування умінь з відповідних дисциплін або циклів дисциплін. Соціально-особистісні компетенції характеризують студента як особистість та суб'єкта професійної діяльності. Відкритим залишається питання визначення загальнопрофесійних та спеціалізовано-професійних компетенцій майбутнього вчителя музичного мистецтва, а також розробка галузевого стандарту на компетентнісній основі. Отже, кожний дослідник пропонує своє бачення професійних компетенцій/компетентностей майбутніх учителів музичного

мистецтва та засобів діагностування їх сформованості.

У нашому дослідженні [3] як зразок нормативної моделі об'єкта діагностування було запропоновано трирівневу соціально-професійну компетентність випускника. Перший її рівень становлять соціально-особистісна, загальнонаукова, інструментальна, загальнопрофесійна, спеціалізовано-професійна компетентності; другий — компетенції, що входять до їх складу; третій — складові компетенції (знання, уміння, цінності, особистісні якості).

Запропоновано також термінологічне бачення загальнопрофесійних та спеціалізовано-професійних компетенцій учителя музичного мистецтва. До загальнопрофесійних віднесено психолого-педагогічну, загальнокультурну, поліхудожню, комунікативну компетенції. Вважаємо, що спеціалізовано-професійна компетентність учителя музичного мистецтва є поєднанням музично-теоретичної, музично-виконавської та музично-методичної компетенцій. Відповідно до положень музикознавства, згідно з якими музичне виконавство існує у трьох основних видах — сольному, ансамблевому й колективному, було визначено та структуровано спеціалізовано-професійну виконавську компетенцію, що містить такі складові: *інтерпретаційну* (здатність застосовувати професійно-профільовані знання й уміння у галузі музичного виконавства, технічні вміння та навички для створення художньо переконливої інтерпретаційної версії музичного твору), *аналітичну* (здатність застосовувати знання й уміння із дисциплін історико-гуманітарного, музично-теоретичного, інструментального, вокально-хорового спрямування для аналізу музичних творів різних стилів та жанрів), *технічну* (здатність застосовувати технічні вміння та навички, знання щодо анатомо-фізіологічних механізмів рухів піаніста, особливостей постановки диригентського апарату, дихання вокаліста для створення художньо переконливої інтерпретаційної версії музичного твору), *сценічну* (здатність застосовувати професійно-профільовані знання та уміння у галузі фізіології, психології та педагогіки для підготовки до публічного виступу, формування вмінь регуляції свого емоційного та фізичного стану, досягнення сценічної витримки задля художньо переконливого виконання інтерпретаційної версії музичного твору) й *ансамблеву* (здатність застосовувати професійно профільовані знання, уміння та практичні навички у галузі ансамблевого виконавства та концертмейстерської діяльності для створення художньо переконливої інтерпретаційної версії музичного твору).

Для діагностування результатів освітньої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва було розроблено опитувальники та тести: діагностична

картка абітурієнта; діагностична картка музично-виконавського розвитку студента; діагностична картка оцінювання творчої роботи (презентація, колективний проект, есе); діагностична картка сформованості соціально-професійної компетентності випускника (окремо для викладачів та випускників); таблиця вагових коефіцієнтів компетенцій/компетентностей та їх складових.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у статті було визначено основні напрями розробки та впровадження діагностичного інструментарію для діагностування компетенцій учителів музики у країнах Європейського Союзу, підходи до діагностування у США, а також українські реалії діагностування компетенцій майбутніх учителів музичного мистецтва, що дало змогу висловити свою позицію стосовно означеної проблеми.

Подібно до країн Євросоюзу та США в Україні має бути розроблений галузевий стандарт на компетентнісній основі. Визначення

професійних компетенцій майбутніх учителів музичного мистецтва дасть змогу розробити діагностичні засоби. Так, якщо у США є затребуваними фахівці з теорії та історії музики, виконавства, педагогіки тощо, то в Україні цією сукупністю знань та умінь має володіти учитель музичного мистецтва, отже, і кількість загально-професійних і спеціалізовано-професійних компетенцій має бути більшою; якщо у США спеціалізація бакалаврів відбувається лінійно (у галузі музичної теорії, музичної історії й літератури, педагогіки, музичної освіти тощо), то в Україні відповідно до рівня освіти абітурієнта, можливо, буде більш доцільно зробити підготовку учителів музичного мистецтва вертикальною — учитель музики початкових класів (абітурієнти, що мають підготовку музичної школи або студії), учитель музики у середніх класах (абітурієнти, що мають середню музичну освіту), тоді для діагностування буде простіше визначити критерії та індикатори.

ДЖЕРЕЛА

1. Как учат музыке за рубежом / сост., авт. предисл. Д.Дж. Харгривз, А.К. Норт. — М. : Издательский дом «Классика-XXI», 2009. — 208 с.
2. Кузнецова О.Ю. Тенденції розвитку університетської освіти у Німеччині у другій половині ХХ століття / О.Ю. Кузнецова // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. — 2013. — № 47. — С. 64–68.
3. Матвеева О.О. Теоретико-методичні засади педагогічної діагностики якості вищої музично-педагогічної освіти : [моногр.] / О.О. Матвеева. — Х. : Щедра садиба плюс, 2014. — 438 с.
4. Методичні рекомендації щодо вивчення предметів художньо-естетичного циклу у 2014–2015 рр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.mon.gov.ua.
5. Національна рамка кваліфікацій як інструмент забезпечення якості освіти (концептуальний, нормативний і методологічний аспекти) [Електронний ресурс] / В.І. Луговий. — Режим доступу : www.tempus.org.ua/uk/korysna...qa.../download.html
6. Maurer, Hanspeter, Garzeler, Beat (Hrsg.): Handbuch Kompetenzen. Bern: hep Verlag, 2005. — № 4. — 32 p.
7. Methods, techniques and tools to diagnose competences, Cross Border Seminar Warsaw, 14–15 May 2013, National Centre For Supporting Vocational And Continuing Education. — 2013. — 144 p.
8. Mosberger, Brigitte: Alter hat Zukunft — Informationen für ältere Arbeitsuchende (45+). Wien 2009: AMS / Abt. Service für Arbeitskräfte / SfA sowie AMS / Abt. Arbeitsmarktforschung und Berufsinformation / ABI. — Режим доступу : http://www.forschungsnetzwerk.at/downloadpub/AMS_PH_Kompetenzbilanzierung_Portfolio.pdf
9. National Association of Schools of Music / Handbook 2015–2016 — Reston, Virginia, 2019–5248. — 279 p.
10. Texas Examinations of Educator Standards (TExES) Program, manual. — 2014, Texas Education Agency. — 58 p.
11. Zürcher, Reinhard: A Sociomaterial Model of the Teaching-Learning Continuum — In: European Journal for Research on the Education and Learning of Adults 6 (2015) 1, S. 73–90 — URN: [urn:nbn:de:0111-pedocs-106828](http://nbn:de:0111-pedocs-106828). — DOI: [10.3384/rela.2000-7426.rela0139](https://doi.org/10.3384/rela.2000-7426.rela0139).

REFERENCES

1. Kak uchat muzyke za rubezhom [How Music is Thought Abroad]. sost., avt. predisl. D. Dzh. Khargrivz, A. K. Nort. — Moskva : Izdatelskii dom «Klassika-XXI», 2009. — 208 s.

2. *Kuznetsova O.Yu.* Tendentsii rozvytku universytetskoï osvity u Nimechchyni u druhiy polovyni XX stolittia [Trends in University Education in Germany in the Second Half of the 20 century. O.Yu. Kuznetsova // Teoretychni pytannia kultury, osvity ta vykhovannia. — 2013. — № 47. — S. 64–68.
3. *Matvieieva O.O.* Teoretyko-metodychni zasady pedahohichnoi diahnostryky yakosti vyshchoi muzychno-pedahohichnoi osvity [Theoretical and Methodological Basis of Educational Diagnosis of High Quality Music-Teacher Education]. O.O. Matvieieva. — Kharkiv : Shchedra Sadyba plius, 2014. — 438 s.
4. *Metodychni rekomendatsii shchodo vyvchennia predmetiv khudozhno-estetychnoho tsykladu u 2014–2015 rr.* [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : www.mon.gov.ua
5. *Natsionalna ramka kvalifikatsii yak instrument zabezpechennia yakosti osvity (kontseptualnyi, normatyvnyi i metodolohichni aspekty)* [Elektronnyi resurs] / V. I. Luhovyy. — Rezhym dostupu: www.tempus.org.ua/uk/korysna...qa.../download.html
6. Maurer, Hanspeter, Garzeler, Beat (Hrsg.): *Handbook Competencies*. Berne: hep Verlag, 2005. — № 4. — 32 p.
7. *Methods, Techniques and Tools to Diagnose Competences*, Cross Border Seminar Warsaw, 141–5 May 2013, National Centre For Supporting Vocational And Continuing Education. — 2013. — 144 p.
8. *Mosberger, Brigitte* Age has a Future – Information for Older Workers (45+). Vienna 2009. http://www.forschungsnetzwerk.at/downloadpub/AMS_PH_Kompetenzbilanzierung_Portfolio.pdf
9. *National Association of Schools of Music / Handbook 2015–2016* — Reston, Virginia, 20190–5248. — 279 p.
10. *Texas Examinations of Educator Standards (TExES) program, preparation manual*. — 2014, Texas education agency. — 58 p.
11. *Zürcher, Reinhard* A Sociomaterial Model of the Teaching-Learning Continuum – In: *European Journal of Research on Education and Learning of Adults* 6 (2015) 1, S. 73–90 — URN: urn:nbn:de:0111-pedocs-106828. — DOI: 10.3384/rela.2000-7426.rela0139.